УДК 1:123:005.573
DOI https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2019-2-3

Гедікова Наталя Пилипівна
доктор політичних наук,
професор кафедри політичних наук і права
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

ПОНЯТТЯ СВОБОДИ У СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Анотація. *Проблема свободи є предметом розгляду в надзвичайно широкому спектрі робіт вітчизняних і зарубіжних філософів минулого і сучасності. Відповідно, для кожного історичного періоду характерним є своє її розуміння.*

Зазначено, що в спектрі наукових пошуків, ґрунтуючись на тріаді – особистість, суспільство і держава, спочатку античні філософи, філософи християнської ідеології, епохи Відродження і Реформації, в подальшому епохи Нового часу, епохи європейського просвітництва і епохи новітнього часу намагалися розв'язати зазначену проблему. При цьому констатуємо, що лише у Новий час домінантою філософських теорій стало визнання особистої свободи, яка є джерелом інших свобод, при цьому перша розглядалася як формальна підстава для других та як здатність людини до самодетермінації, напряму́ пов'язаної з вольовим аспектом людської природи. На даному етапі розвитку в поле зору наукових розвідок потрапляють усі різновиди свободи, кожний з яких відповідає певній сфері діяльності.

З'ясовано, що у дослідженні феномену особистої свободи науковці відзначають два її аспекти: негативний і позитивний. Узагальнюючі дослідження, присвячені проблемі розрізнення «негативної» і «позитивної» свободи, можна констатувати, що у першому значенні вона виступає за заперечення приватної правової залежності у будь-якій формі і дозволяє самостійно вибирати варіанти дій. Друга виступає як гарантія безперешкодного прояву і реалізації внутрішнього потенціалу і сутності людини на рівні суспільства і держави, має на увазі повну автономію, при цьому передбачає відповідальну поведінку.

Зроблено висновок, що людина наділена свободою як такою, свободою волі і свободою вибору, свободою дій тощо, які дають їй право на гідну форму існування. Утвердження свободи відбувається через реалізацію певних невід'ємних прав, згідно з якими людина може діяти вільно і самостійно визначати напрям своєї реалізації.

Ключові слова: *свобода, свобода людини, особиста свобода, різновиди свободи, відповідальність.*

Постановка проблеми. Наукова думка не одне століття цікавиться питаннями сутності категорії «свобода», її дослідженням займаються представники різних наук: філософії, політології, соціології, історії, правознавства та інших галузей знань. Виходячи з того, що кожна з цих наук має свою мету і розглядає дану категорію виходячи зі своєї предметної галузі, можна констатувати, що самі терміни є багатозначними.

З огляду на те, що у гуманітарному аспекті категорія, що розглядаються невід'ємно пов'язані, з одного боку, з людською особистістю, з іншого, – з соціальним середовищем, тому особливо важливо дослідити її в контексті соціально-філософського дискурсу.

У філософській літературі проблема свободи людини завжди займали чільне місце. Вагомий внесок у розробку цієї проблеми зробили такі зарубіжні вчені, як Г. Гегель, Л. Гобгауз, Т. Грін, І. Бентам, Д. Дьюі, Б. Констан, Дж. Локк, Д. Мілль, Ш.-Л. Монтеск'є, Г. Спенсер, А. Токвіль, К. Ясперс та багатьох інших.

Значний науковий доробок з проблеми свободи становлять наукові праці відомих зарубіжних філософів сучасності: Д. Белла, І. Берліна, Ю. Габермаса, Ф. Гаєка, Д. Грея, М. Гайдегера, А. Гелнера, Б. Рассела, Дж. Ролса, Ч. Тейлора, З. Френка, У. Фромма, М. Фуко та інших.

Мета статті – комплексний аналіз теоретичних засад свободи у контексті соціально-філософського дискурсу з позиції історії та сучасності.

Виклад основного матеріалу. Проблема свободи є предметом розгляду в надзвичайно широкому спектрі робіт вітчизняних і зарубіжних філософів минулого і сучасності. Відповідно, для кожного історичного періоду характерним є своє її розуміння.

В спектрі наукових пошуків, ґрунтуючись на тріаді – особистість, суспільство і держава, спочатку античні філософи, філософи християнської ідеології, епохи Відродження і Реформації, в подальшому епохи Нового часу, епохи європейського просвітництва і епохи новітнього часу намагалися розв'язати зазначену проблему.

При цьому констатуємо, що розвиток теорії свободи відбувся переважно у Новий час, а якщо бути ще точнішим – у XVIII ст. Лише у цей час домінантою філософських теорій стало визнання особистої свободи, яка є джерелом інших свобод, при цьому перша розглядалася як формальна підстава для других та як здатність людини до самодетермінації, напряму́ пов'язаної з вольовим аспектом людської природи.

Серед значеної кількості наукових доробків цього часу заслуговують на увагу філософські ідеї Г. Гегеля. Важливо відзначити як істотне його досягнення те, що він провів глибокий аналіз взаємовідносин громадянина і держави. Г. Гегель переносить акцент з індивіда на державу, в рамках якої інтереси людини не можуть мати самостійної цінності. Але тільки в ній, «створеній народом, який об'єднався на правовій основі» [1, с. 152], філософ бачив можливість досягнення людиною справжньої свободи. В дійсності ним дана рекомендація про нові форми державного устрою, основним критерієм формування яких було визначено перехід від насильства до свободи, від сили до права, від свавілля до розумних засад. Істотне значення для поняття свободи має, за Г. Гегелем, розподіл між державою і громадянським суспільством, як різних феноменів, що мають свою специфіку.

Продовжуючи традиції своїх попередників, представники англійської філософської думки висловлюють низку ідей відносно проблеми свободи людини. Так, І. Бентам, один з найбільших теоретиків утилітаризму і прихильник «користі», розглядає свободу, перш за все, як несправедливість і свавілля, що проявляється практично завжди. У першу чергу це відносилося до уряду, отож, І. Бентам наполягав на тому, що свобода повинна бути обмежена законами і розумів під такою можливість робити все те, що не шкодить іншому [2, с. 3–4]. З іншого боку, він відстоював переконання про те, що «свобода не має фундаментального значення, вона є засобом для досягнення мети» [3, с. 109].

Д. Мілль, на відміну від І. Бентама, будучи індивідуалістом і розглядаючи розвиток індивідуальності як найвищу мету, відстоював точку зору, що необхідною умовою встановлення гармонії інтересів суспільства і інтересів людини є затвердження принципу свободи, яка не виступає як самоціль. Тому він виправдовував підкорення особистості зовнішньому контролю, коли її дія торкається інших людей або суспільства в цілому. Завдяки цим судженням він перевищив своїх попередників.

Особлива увага розумінню свободи надається у роботах французьких публіцистів. Так, Б. Констан пріоритетним в ідеї свободи людини вважав свободу особистого самовизначення, яка носить політичний, публічний і громадянський характер. Вчений, відрізняючи політичну свободу і свободу особисту, сутність останньої вивів з ідеї певної незалежності індивідів від державної влади. «Особиста свобода, – констатує Констан, – це … істинно сучасна свобода. Її гарантією є свобода політична, отже політична свобода є необхідною» [4, с. 420], однак, заради неї люди не повинні жертвувати своєю особистою свободою, як це робили древні.

Б. Констан, виходячи з концепції про свободу, під якою розумів тріумф індивідуальності, виводить уявлення про індивідуальні права, які є несумісними із свавіллям і не залежать «від будь-якої соціальної або політичної влади. Правами громадян є індивідуальна свобода, релігійна свобода, свобода думки, до якої включено гласність, користування власністю, гарантії проти будь-якого свавілля» [5, с. 33]. Таким чином, проводячи відмінність між громадянською свободою і політичними правами, для їх рівноваги цитований теоретик підключав сформовані звички і установки, існуючі у суспільстві.

В свою чергу, А. Токвіль закликав захистити індивідуальну свободу від апології суспільної свободи. Разом з тим, як зазначає М. Фріден, «свобода для Токвіля не була винятковою цінністю, проте становила, як і для решти лібералів, фундаментальне добро, що не підлягало обговоренню» [6, с. 98].

На рубіжі XIX – XX століть Д. Гобсон, Л. Гобхаус, М. Вебер, Т. Грін, Д. Дьюі та багато інших запропонували світу нові раціоналістські ідеї. Так, англійський мислитель Т. Грін у своїй теорії, ґрунтуючись на принципі позитивного бачення свободи, відстоював ідею про те, що сама структура життєдіяльності суспільства, що тяжіє над особистістю, незалежно від форм правління формує почуття пригнічення, що неодмінно підводить людину до осмислення думки про нереалізовані можливості і практично завжди надає значення боротьби за «свободу» будь-яким зусиллям, направленим на самовдосконалення [7, с. 452]. Виходячи з цього, Т. Грін вважав, що суспільство повинне створити кожному своєму члену гідні і рівні умови для існування, реалізації своїх можливостей і удосконалення, оскільки тільки через дії індивідів можна досягнути найбільш досконалої організації життя. В свою чергу реалізацію даного положення вчений вважав можливою тільки завдяки гнучкості і пристосованості до обставин, завдяки незалежному місцевому застосовуванню загальних законів, щоб закони більшою, а не меншою мірою обмежували ті свободи людини, які несуть шкоду суспільству [8, с. 665–666].

Розвиваючи теорію свободи Т. Гріна, його співвітчизник Л. Гобхаус дійшов висновку, що «перша умова загальної свободи – це … міра всезагального обмеження [9, с. 90]», закріплена законодавчо, виходячи з того, що без такого обмеження вільними можуть стати окремі індивіди, а більша частина населення залишиться невільною.

Спираючись на погляди своїх попередників, Д. Гобсон надає великого значення індивідуальній свободі. Так, він вважає, що для того щоб надати необхідного імпульсу соціального розвитку, необхідна конструктивна і більш еволюційна ідея свободи. Економічні свободи, на його думку, будуть позбавлені сенсу, якщо не будуть підкріплені реалізацією духовних та інтелектуальних можливостей та інших складових особистої свободи.

Свобода людини в залежності від сфери її реалізації, має низку змістових значень. Аналіз наукових розвідок свідчить, що вона є реальною можливістю індивідуального вибору, що передбачає розвинуте і диференційоване уявлення про неї.

Сучасне уявлення про свободу включає в себе свободу вибору, самовизначення, дій, поведінки, самоволодіння, ефективну владу. При цьому, сучасні наукові підходи у соціально-філософському дискурсі щодо значення слова «свобода» ґрунтуються на вже створеному його розумінні у попередні часи. Так, зокрема, Ф. Гаєк наголошує на тому, що «свобода» позначає стан, до якого індивід, що живе серед своїх співбратів, сподівається максимально наблизитись, але повної реалізації якого навряд чи може очікувати. Вчений акцентує увагу на тому, що прийняте нами значення свободи відповідає первинному значенні цього слова. Люди входять в історію, на думку цитованого автора, поділеними на вільних або невільних; і ця відмінність має дуже чітке значення. Свобода вільних може сильно відрізнятися, але лише щодо ступеня незалежності, якої раб не мав взагалі. Свобода завжди означала можливість для індивіда діяти у відповідності зі своїми власними рішеннями чи планами, на противагу становищу того, хто був підвладний волі іншого. Тому освячений часом вираз, яким часто окреслювалась така свобода – це «незалежність від свавілля іншого» [10, с. 492–493].

Безумовно, серед сучасних дослідників таке розуміння значення «свободи» отримало не однозначне відношення до нього. На користь найстарішого значення «свободи» надає обґрунтовану точку зору вище цитований Ф. Гаєк. На його думку, якщо ми врахуємо ту плутанину, яку спричинили філософи своїми спробами покращити чи вдосконалити його, то буде розумним прийняти саме це визначення. Однак, окрім того, зауважує Ф. Гаєк, що це є первинним значенням, ще важливішим є те, що це – чітке значення і що воно визначає одну і тільки одну річ, а саме: стан, який є бажаним з причин, відмінних від тих, котрі примушують нас бажати інших речей, що також звуться «свобода» [10, с. 493].

На даному етапі розвитку в поле зору наукових розвідок потрапляють усі різновиди свободи, кожний з яких відповідає певній сфері діяльності. Цей спектр досить широкий: світоглядна, політична, соціальна, економічна, творча, духовна тощо.

Низка наукових теорій за всю історію свого існування, включаючи сучасність, перш за все, перевагу віддає особистій свободі чи індивідуальній свободі, визначають її значимість і, відповідно, необхідність визволення людини від усіляких форм гноблення з боку суспільних інститутів. У підґрунті особистої свободи лежить свобода думки. «Свобода думки» і «свобода висловлювати думки» – це дві різні константи. Особливість свободи думки полягає в тому, що вона представляє собою внутрішній духовний ареал людини і не потребує свого обов'язкового оголошення, нікого не можна примусити до цього або відмовитися від своїх думок і переконань. Особиста свобода на рівні розуму і думки є найвищим проявом свободи як такої, оскільки ніщо і ніхто (крім самого її автора) не в силах її обмежити, вона не підлягає зовнішньому контролю і регулюванню, що здійснюються проти волі самої людини. Свобода думки залежить лише від самої людини, яка володіє нею, від її світогляду, здатності сприймати, оцінювати світ і порівнювати себе з ним, вмінням нею розпоряджатися.

У дослідженні феномену особистої свободи науковці відзначають два її аспекти: негативний і позитивний.

Слід підкреслити, що найбільш поширені і стандартні ознаки цих двох змінних визначено І. Берліном. Так, суть поняття «негативної» свободи вчений розкриває керуючись наступним судженням: « Я вважаюсь вільним настільки, наскільки жодна людина чи група людей не втручається в мою діяльність. … Якщо люди не дають мені робити те, що я робив би за інших обставин, то саме цією мірою я невільний; а якби внаслідок дій інших людей сфера моєї свободи скоротилася нижче певного мінімуму, мене можна було б характеризувати як присилуваного, а то і як поневоленого» [11, с. 533]. «Позитивне» значення слова «свобода», зазначає І. Берлі, виростає з бажання особи бути володарем самої себе. Я хочу, щоб моє життя та мої рішення залежали від мене, а не від різноманітних зовнішніх сил; бути знаряддям своєї волі, а не волі будь-якої іншої людини; бути суб'єктом, а не об'єктом і діяти, керуючись власними міркуваннями, досягаючи усвідомлених мною цілей, а не під впливом якихось зовнішніх чинників; бути кимось, а не ніким і самостійно вирішувати, а не щоб вирішували за мене, керувати сам собою, а не бути керованим чимось зовнішнім або іншими людьми; складати собі власні мету та лінію поведінки і дотримуватися їх [11, с. 540].

Ч. Тейлор розвиваючи започатковану І. Берліном теорію, пов'язану з розрізнення «негативної» і «позитивної» свободи, зазначає, що свобода не може полягати лиш у бракові зовнішніх перешкод, бо можуть існувати і внутрішні перешкоди, які у свою чергу, не можуть зводитися тільки до тих, що їх вважає за такі сам суб'єкт, неначе він тут виступає в ролі останньої інстанції: він-бо може глибоко помилятися при виборі своїх цілей і визначенні того, що він хоче відкинути. А якщо так, то він менше здатний тішитися свободою в найістотнішому значені цього слова. Відтак ми не можемо, зауважує цитований автор, обстоювати непомильність суджень суб'єкта про свою свободу, або відкинути можливість, що комусь доведеться вирішувати за нього. Водночас ми змушені відмовитися від концепту свободи як можливості в її чистому вигляді. За таких обставин, наголошує Ч. Тейлор, свобода вимагає від суб'єкта, щоб він спромігся адекватно визначити свої важливіші цілі і звільнитися від своїх мотиваційних пут або принаймні нейтралізувати їх, а також позбутися зовнішніх перешкод. Проте перша умова вимагає від суб'єкта, щоб він сформувався, досяг певного ступеня внутрішньої прозірливості й саморозуміння. Досягнення суб'єктом останнього допоможе йому бути справді вільним чи зовсім вільним [12, с. 617].

Узагальнюючі ці та інші дослідження, присвячені проблемі розрізнення «негативної» і «позитивної» свободи, можна констатувати, що у першому значенні вона виступає за заперечення приватної правової залежності у будь-якій формі і дозволяє самостійно вибирати варіанти дій. Друга виступає як гарантія безперешкодного прояву і реалізації внутрішнього потенціалу і сутності людини на рівні суспільства і держави, має на увазі повну автономію, при цьому

передбачає відповідальну поведінку. Вона спрямована на задоволення потреб, інтересів, духовних домагань у соціальному середовищі.

Особиста свобода має на увазі громадянські свободи – основні права, у підґрунті яких лежить природне право. Громадянська свобода – це гарантована законом можливість користуватися основними правами людини і громадянина, на визнанні і забезпеченні яких повинна бути побудована правова держава.

Політична свобода, перш за все, означає вільне політичне волевиявлення при дотриманні законів, а також право кожного громадянина на участь в управлінні державою і суспільними структурами через демократичні процедури, виступати за радикальні реформи, вільно висловлювати свої погляди і намагатися переконати у них інших людей. При цьому політична свобода розглядається як доповнення свободи громадянської, як її гарантія.

Матеріальна свобода – це удосконалення відносин, які виникають у процесі виробництва і розподілу благ. Це можливість задовольнити свою потребу у товарах і послугах, це свобода праці, підприємництва і конкуренції. Це гарантія незалежності індивіда від колективного і суспільного життя, що вкрай важливо для ліберального вчення, і умова, необхідна для нормального, природного існування. Саме вона формує у людини відчуття деякої економічної свободи. Відчуття свободи значною мірою визначається відповідними економічними і матеріальними можливостями кожного (у цьому посиланні слід виходити з того, що у реальному житті матеріальні цінності превалюють над усіма іншими). У цьому, власне, полягає сутність матеріальної свободи. Підґрунтям економічної свободи є власність і право розпоряджатися нею на власний розсуд кожного.

Особливе місце в цій типологізації займає духовна свобода. Ключовим моментом у духовній свободі є свобода слова, совісті, право на вільний вибір переконань і віросповідання, вільну наукову творчість, дослідження, філософську свободу, свободу любові, сексуальну свободу тощо. Духовна свобода направлена на внутрішнє самоуправління людини, незалежний, самостійний її розвиток і духовне удосконалення. Вона виявляється у тому, що людина як особистість, у злагоді зі своїм внутрішнім світоглядом, світосприйняттям і світовідчуттям, може рухатися обраним саме ним шляхом, і на підставі цього людину можна розглядати як творчий центр моральної самодіяльності.

Закони духовного життя формувалися людством протягом тисячоліть, і у всі часи вибір духовного розвитку кожною людиною був і залишається справою особистою і її ніхто не вправі їй його нав'язувати. Отже, духовна свобода виявляється у тому, що людина, у злагоді зі своїм внутрішнім світоглядом, світосприйняттям і світовідчуттям, може рухатися обраним саме нею шляхом, і на підставі цього людину можна розглядати як творчий центр моральної самодіяльності. Але суспільство повинне погодитися з якоюсь єдиною моральною системою цінностей, у якій основним принципом реалізації духовної свободи є непорушне правило моральності, вироблене у свій час ще Г. Гегелем, – стався і вчиняй з іншими так, як ти хочеш, щоб ставилися і вчиняли з тобою.

Усі різновиди свободи, так чи інакше, виступають у правовому опосередкуванні, тобто приймають правову форму вираження свободи, яка реалізується у межах дозволеного, встановленого нормативно-законодавчими актами, створеними з метою захисту інтересів людини і держави.

Утвердження свободи відбувається через реалізацію певних невід'ємних прав, згідно з якими людина може діяти вільно і самостійно визначати напрям своєї реалізації.

Згідно з думкою Д. Гелда, формальне існування певних свобод має обмежену цінність, якщо ці свободи неможливо здійснити на практиці. Дослідник, який цитується, справедливо зазначає, що оцінку свободи необхідно проводити на основі свобод, які є реальними; свобода, яка є тільки теоретичною, наврядчи має глибокі наслідки для щоденної життєдіяльності [13, с. 1051].

За певних обставин суспільного або системного розвитку (реформи, революції, докорінна зміна ідеалів і цінностей) свобода людини може бути обмежена або втратити свою практичну значимість.

Цілком доречно, на нашу думку, зауважує Ф. Гаєк, що «свобода означає не тільки те, що індивід має і можливість, і тягар вибору; вона також означає, що він повинен відповідати за наслідки своїх дій і отримувати за них похвалу чи нагану. Свобода і відповідальність є нероздільними. Вільне суспільство не зможе функціонувати чи підтримувати себе, якщо його члени не вважатимуть правильним, щоби кожен індивід займав ту позицію, яка є наслідком його дії, і приймав її як належну за свої власні дії» [10, с. 519].

Виходячи з цього зазначимо, що індивід у процесі самостійного прийняття рішень повинен сам нести відповідальність за свої вчинки і діяння, при цьому на кожному члені суспільства і, зокрема громадянинові лежить частина відповідальності за спільне, згідно з тим, що відповідальність виступає як зв'язуюча ланка у відносинах людини з іншими людьми і суспільством в цілому. У даному випадку відповідальність виступає як необхідність. Однак не тільки особистість несе відповідальність, але й суспільство і держава відповідальні за долю і добробут їх членів. Головною проблемою у сучасних умовах суспільного розвитку є досягнення істинної свободи, яка уявляється не як «безвідповідальна гра можливостями, а здійснення своїх неповторних можливостей, обтяжене відповідальністю» [14, с. 216].

Висновки. Отже, виходячи з викладеного, констатуємо, що людина наділена свободою як такою, свободою волі і свободою вибору, свободою дій тощо, які дають їй право на гідну форму існування. Утвердження свободи відбувається через реалізацію певних невід'ємних прав, згідно з якими людина може діяти вільно і самостійно визначати напрям своєї реалізації.

Список використаних джерел

1. Гегель Г. В. Ф. Политические произведения. Москва : Наука, 1978. 440 с.
2. Бентам И. Рассуждения о гражданском и уголовном законоположении : [пер. с фр. М. Михайлова] : в 3 т. СПб. : тип. «Шнора», 1805. Т. 1. 532 с.
3. Гобхаус Л. Т. Либерализм : [пер. с англ. М. А. Абрамова]. *О свободе. Антология мировой либеральной мысли (I половина XX века)* / отв. ред. М. А. Абрамова. Москва : Прогресс-Традиция, 2000. С. 83–182.
4. Констан Б. Про свободу древніх у її порівнянні зі свободою сучасних людей. *Лібералізм :* антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Смолоскип, 2002. С. 411–423.
5. Констан Б. Принципы политики. *Классический французский либерализм :* сборник / пер. с фр. М. М. Федоровой. Москва : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2000. С. 23–262.
6. Фріден М. Родина лібералізмів: морфологічний аналіз. *Лібералізм :* антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Смолоскип, 2002. С. 84–106.
7. Грін Т. Г. Про різні значення слова «свобода» у зв'язку з волею та моральним поступом людства. *Лібералізм :* антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Смолоскип, 2002. С. 441–457.
8. Грін Т. Г. Ліберальне законодавство і свобода контракту. *Лібералізм :* антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Смолоскип, 2002. С. 659–674.
9. Гобхаус Л. Т. Либерализм : [пер. с англ. М. А. Абрамова]. *О свободе. Антология мировой либеральной мысли (I половина XX века)* / отв. ред. М. А. Абрамова. Москва : Прогресс-Традиция, 2000. С. 83–182.
10. Гаєк Ф. А. Цінність свободи. *Лібералізм :* антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Смолоскип, 2002. С. 491–530
11. Берлін І. Два концепти свободи. *Лібералізм :* антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Смолоскип, 2002. С. 531–567
12. Тейлор Ч. Що негаразд із негативною свободою. *Лібералізм :* антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Смолоскип, 2002. С. 603–618
13. Гелд Д. Революції 1989 року і тріумф лібералізму. *Лібералізм :* антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Смолоскип, 2002. С. 1044–1068.
14. Левицкий С. А. Трагедия свободы. Сочинения : в 2 т. Москва : Канон, 1995. Т. 1. 512 с.

Gedikova Natalia
Doctor of Political Science,
the State Institution „South Ukrainian National Pedagogical University
named after K.D. Ushinsky”

CONCEPTS OF FREEDOM IN SOCIO-PHILOSOPHICAL CONTEXT

Abstract. *The problem of freedom is the subject of consideration in an extremely wide range of works by national and foreign philosophers of the past and present. Accordingly, each historical period is characterized by its own understanding.*

The spectrum of scientific researches is based on the triad personality, society and state. In this condition first ancient philosophers, philosophers of Christian ideology, the Renaissance and Reformation, in the later era of modern times, the epoch of European Enlightenment and the epoch of modern times tried to resolve the issue. At the same time, we note that only in modern times that philosophical theories became the predominant recognition of personal freedom, which is the source of other freedoms, with the former being regarded as a formal basis for the latter and as a capacity for self-determination in relation to the willful aspect of human nature. At this stage of development, researches look forvall kinds of freedom.

It is found that in the study of the phenomenon of personal freedom, scientists note two aspects of it: negative and positive. Generalizing studies on the distinction between «negative» and «positive» freedom, it can be stated that in the first sense, it stands for the denial of private legal dependence in any form and allows you to choose options for action. The second acts is a guarantee of the unobstructed manifestation and realization of the internal potential and essence of the person at the level of society and the state; it`s implied full autonomy, while implying responsible behavior.

It is concluded that a person is endowed with freedom as such, freedom of will and freedom of choice, freedom of action, etc., which give him the right to a dignified form of existence. The assertion of freedom comes through the exercise of certain inalienable rights, according to which a person can act freely and independently to determine the direction of his realization.

Key words: *freedom, human freedom, personal freedom, types of freedom, responsibility.*